

Hoewel de voorgestelde wet op een aantal punten oplossingen zou kunnen bieden voor bestaande problemen op de arbeidsmarkt, is de wet in z'n geheel te algemeen. Het is niet duidelijk welke problemen er precies door welke maatregelen worden opgelost. Bovendien heeft de minister tot nu toe niet duidelijk kunnen maken hoe groot de problemen daadwerkelijk zijn.

De strategie van de wet lijkt te zijn dat als een zo groot mogelijk deel van de beroepsbevolking in vaste loondienst zit, de problemen rondom zelfstandigheid vanzelf zullen verdwijnen. Dit gaat echter voorbij aan het feit dat een groot deel van de zelfstandige ondernemers (zonder personeel) die door deze maatregel worden geraakt heel bewust zelfstandig is. Deze zelfstandigen redden zich prima en verlenen bovendien een belangrijke dienst binnen de Nederlandse economie door deel te zijn van de zogenaamde flexibele schil. Mochten ze door de voorgestelde wet in loondienst gedwongen worden, dan zal een deel van deze groep hun sector waarschijnlijk in z'n geheel verlaten, wat zeker in cruciale sectoren zoals de zorg en het onderwijs bijzonder pijnlijk zou zijn (om niet te spreken van de overheid zelf, die sterk leunt op externe inhuur). De regering loopt hierdoor het risico dat het kind met het badwater wordt weggegooid.

Het belangrijkste probleem dat de wet beoogt op te lossen lijkt schijnzelfstandigheid aan de onderkant van de markt te zijn. Dit is een sympathiek initiatief voor een reëel probleem en het voorgestelde minimumtarief waarbij vermoedelijk sprake is van een arbeidsovereenkomst is hiervoor een acceptabel deel van de oplossing. Hand in hand hiermee introduceert de wet het begrip "inbedding" om een arbeidsrelatie te beoordelen, naast het bestaande criterium "gezag". Voor schijnzelfstandigen aan de onderkant van de markt kan dit inderdaad een handvat bieden om een arbeidsovereenkomst op te eisen.

Aan de andere kant kunnen deze criteria het proces ook frustreren, want hoe definiëren we eigenlijk gezag en inbedding? Is er bij vrijwel alle werkzaamheden die in opdracht worden uitgevoerd niet een bepaalde mate van gezag? En waar ligt precies de grens tussen werk dat wel en niet ingebed is in een organisatie? Als we hiervoor weer afhankelijk moeten worden van allerlei rechterlijke uitspraken, biedt de nieuwe wet geen concreet voordeel ten opzichte van de problematische wet DBA. Sterker nog, de onduidelijkheid wordt hiermee alleen maar groter. Het alternatief is dat we bij twijfel uitgaan van een arbeidsrelatie, maar dat zou niet redelijk zijn tegenover de grote groep zelfstandigen die bewust zelfstandig is. Zij zullen hun werkzaamheden niet langer kunnen uitvoeren op de manier zoals zij dat zelf het liefste doen, wat toch het uitgangspunt zou moeten zijn in een vrije markt.

Maar zelfs als we voor het gemak aannemen dat de criteria "gezag" en "inbedding" duidelijk gedefinieerd kunnen worden en daarmee houvast geven aan schijnzelfstandigen die anders onder het voorgestelde minimumtarief zouden verdienen, blijft de vraag openstaan welk probleem de wet oplost voor die zelfstandigen die (ruim) boven het minimumtarief zitten. Waarom is het problematisch dat deze groep op flexibele basis werk doet dat ook in loondienst gedaan wordt? In de bredere discussie hierover is een aantal bezwaren te herkennen.

Ten eerste dragen zelfstandigen slechts in beperkte mate bij aan de sociale zekerheid van ons land, waardoor het draagvlak hiervoor onder druk komt te staan. De voordehandiggende oplossing voor dit probleem is om zelfstandigen verplicht premies te

laten betalen, zoals zij dat nu ook al doen voor volksverzekeringen. Als tegenprestatie dienen zij dan ook recht te hebben op de voorzieningen die daaraan gekoppeld zijn.

Ten tweede zijn zelfstandigen niet verplicht verzekerd voor arbeidsongeschiktheid. De voordehandliggende oplossing hiervoor is een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor alle zelfstandigen. Hiervoor is al een wetsvoorstel in de maak.

Ten derde zouden zelfstandigen een oneerlijk financieel concurrentievoordeel hebben ten opzichte van werknemers in loondienst, onder meer door bovenstaande twee punten. De voordehandliggende oplossing hiervoor is het afbouwen van deze voordelen, zoals bijvoorbeeld al gedaan wordt met de zelfstandigenaftrek.

Het zou cynisch zijn om te denken dat de meeste zelfstandigen (die werken op basis van opdrachten met een uurtarief) alleen zelfstandig zijn geworden om de voordelen van zelfstandigheid te combineren met de zekerheid van loondienst. Ook als bovenstaande oplossingen worden doorgevoerd en loondienst en zelfstandigheid uiteindelijk in de praktijk gelijkwaardig aan elkaar zijn, zal een deel van deze groep ervoor kiezen om zelfstandig te blijven. Zij waarderen vooral de flexibiliteit die zelfstandigheid met zich meebrengt. Dat het ook financieel interessant kan zijn is mooi meegenomen, maar niet de voornaamste drijfveer achter hun beslissing om zelfstandig aan de slag te gaan.

Al met al lijkt de voorgestelde wet - buiten het tegengaan van schijnzelfstandigheid aan de onderkant van de markt - dus vooral een manier voor de regering om de zo vurig gekoesterde wens te vervullen dat zoveel mogelijk mensen weer in loondienst gaan werken. Het is daarmee vooral een oplossing voor problemen die de overheid heeft met zelfstandigen en niet voor een probleem dat werknemers hebben met werkgevers. Zoals hierboven genoemd zijn er voor deze problemen ook andere, meer gerichte oplossingen te bedenken, waardoor alle Nederlanders die zelfstandig willen ondernemen dat ook daadwerkelijk kunnen blijven doen. Daarmee minimaliseren we ook het risico dat de maatregelen de aanzienlijke personeelstekorten in cruciale sectoren nog verder vergroten.

Ten slotte zou het de regering sieren om nog eens stil te staan bij de redenen dat steeds meer mensen kiezen voor zelfstandigheid. De zorg en het onderwijs zijn hier goede indicatoren voor. In deze sectoren is een groeiend tekort aan personeel, waardoor werknemers geconfronteerd worden met een steeds hogere werkdruk. De extra waardering en compensatie die zij daarvoor ontvangen is echter beperkt. Daarom kiezen steeds meer van deze werknemers ervoor om zich als zelfstandige te laten inhuren, zodat ze meer controle kunnen krijgen over de manier waarop hun contract wordt ingevuld. Deze mensen wordt regelmatig verweten dat ze misbruik maken van de situatie op de arbeidsmarkt en egocentrisch zijn, maar we zouden evengoed kunnen zeggen dat ze assertief zijn. Als werknemers gezamenlijk voor elkaar opkomen via een vakbond juichen we het toe, als ze het zelfstandig doen plotseling niet meer. De impliciete suggestie is dat werknemers in deze sectoren uit de goedheid van hun hart genoeg moeten nemen met minder dan ze waard zijn.

Als de regering per se wil dat meer mensen in loondienst gaan, zou het verstandiger zijn om loondienst aantrekkelijk te maken in plaats van zelfstandigheid onaantrekkelijk (of onmogelijk). Als het daar de middelen niet voor heeft, zullen we ons - hoe ongemakkelijk het

ook is - moeten focussen op het fundamentele probleem: een tekort aan gekwalificeerd personeel. We kunnen allerlei regels opstellen om mensen terug in loondienst te dwingen zonder dat daar iets tegenover staat, maar dat zal het gewenste extra personeel niet uit het luchtledige laten materialiseren. Een deel van de zelfstandigen zal met frisse tegenzin terug in loondienst gaan, waar ze mogelijk minder goed renderen door een gebrek aan waardering en compensatie. In sommige gevallen zullen ze dit doen via dure en onnodige tussenbureaus, die garen spinnen bij deze wet. Het overige deel zal binnen hun sector andere keuzes maken of die zelfs volledig verlaten. Daarmee zou een oplossing voor het echte probleem verder weg zijn dan ooit.